

เอกสารวิชาการ

เรื่อง

การพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

จัดทำโดย

นายธีรพงศ์ ทองคำแก้ว

ตำแหน่งนิติกรชำนาญการ

กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ

สำนักกรรมการ ๑ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

หน้า

บทนำ	๑
สถานการณ์เศรษฐกิจกับสังคมผู้สูงอายุ	๒
การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกับสังคมผู้สูงอายุ	๓
แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยผู้สูงอายุ	๗
สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๐
บรรณานุกรม	๑๒

การพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

บทนำ

เศรษฐกิจของประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นมาจากเกษตรกรรมที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยึดติดกับภาคเกษตรมากกว่าร้อยละ ๘๐ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากยุคเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เร่งการผลิตทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ โดยการใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ประสิทธิภาพก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลและยั่งยืนตามมา (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, ๒๕๕๙, ออนไลน์) บวกกับในปัจจุบันโครงสร้างของประชากรเปลี่ยนไปมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้นขณะที่มีวัยทำงานเท่าเดิมหรือลดลง ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่าประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ ๖.๘ ของประชากรทั้งประเทศไทย และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๙.๔ ร้อยละ ๑๐.๗ ร้อยละ ๑๒.๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๕๐ พ.ศ. ๒๕๕๕ ตามลำดับ และผลการสำรวจปี พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของประชากรทั้งประเทศ (ชายร้อยละ ๑๓.๒ และหญิงร้อยละ ๑๖.๑) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๗) คาดว่าในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ จะมีจำนวนผู้สูงอายุ ๑๗.๖ ล้านคน (ร้อยละ ๒๖.๖) และ ปี พ.ศ. ๒๕๘๓ จะมีจำนวนถึง ๒๐.๕ ล้านคน (ร้อยละ ๓๒.๑) จากการสำรวจจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการขาดแคลนแรงงานในอนาคต (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๘, ออนไลน์) และจากโครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนไปจึงส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้นรัฐบาลชุดปัจจุบันที่นำโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนา “เศรษฐกิจฐานราก” ที่มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การจำหน่ายที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์และร่วมกันเป็นเจ้าของ เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี และความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เศรษฐกิจฐานรากจึงถือเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานที่สำคัญที่ควรพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ในชุมชนที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙) ดังนั้น อนาคตอันใกล้ที่ประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายুবวกกับประเทศที่กำลังก้าวสู่การแข่งขันในโลกการค้าเสรี การเตรียมและการพัฒนาผู้สูงอายุจึงเป็นอีกคำตอบสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การขยายโอกาสการทำงานสำหรับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนให้มีการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุจะต้องสามารถทำงานเพื่อตนเอง เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเอง รวมถึงทำงานเพื่อสังคม

ตามอัตราที่พอดีและเหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทความวิชาการเรื่องนี้ จะเป็นการกล่าวถึงสถานการณ์เศรษฐกิจกับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกับสังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยผู้สูงอายุ อันนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทยต่อการพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในอนาคตต่อไป

สถานการณ์เศรษฐกิจกับสังคมผู้สูงอายุ

สำหรับเศรษฐกิจโลกในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF : International Monetary Fund) ได้ประมาณการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจถึงร้อยละ ๓.๘ จากร้อยละ ๓.๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ปัจจัยมาจากการฟื้นตัวของประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เป็นหลัก และยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอนาคต (หลักทรัพย์จัดการกองทุนกสิกร, ๒๕๖๐, ออนไลน์) ขณะที่ประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ คาดว่าเศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องที่ร้อยละ ๓.๘ (มีช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ ๓.๓-๔.๓) โดยมีการใช้จ่ายภาครัฐเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญตามกรอบรายจ่ายลงทุนภาครัฐประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ นอกจากนี้ การลงทุนภาครัฐที่เพิ่มขึ้นและความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจและช่วยกระตุ้นการลงทุนภาคเอกชนในประเทศได้มากขึ้น สำหรับอุปสงค์ภายนอกประเทศ คาดว่าเศรษฐกิจประเทศคู่ค้าของไทยมีแนวโน้มขยายตัวได้ใกล้เคียงกับปีก่อนหน้า ซึ่งจะกระทบต่อการส่งออกสินค้าและบริการของไทย อันเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทยให้ขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในด้านเสถียรภาพภายในประเทศคาดว่าอัตราเงินเฟ้อทั่วไปปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จะอยู่ที่ร้อยละ ๑.๔ (มีช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ ๐.๙-๑.๙) ปรับตัวสูงขึ้นจากปีก่อนตามการฟื้นตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ และราคาพลังงานที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป (กระทรวงการคลัง, ๒๕๖๐, ออนไลน์)

รัฐบาลชุดปัจจุบันมุ่งที่จะให้ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นปีทองของการลงทุนไทย โดยมุ่งเน้นการลงทุนที่มีความสมดุลทั้งเศรษฐกิจภายนอกและภายใน เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ตามแนวทาง “ประเทศไทย ๔.๐” ที่มุ่งไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงไทยสู่ประชาคมโลก เปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศจากการพึ่งพาไปสู่การสร้างรากแก้วโดยปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่เคยพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกเป็นหลักไปสู่การพึ่งพาตนเองโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเริ่มจากรากฐานที่สำคัญ คือ การสร้างคนสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อคนไทยมีคุณภาพก็จะนำไปสู่การสร้างวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมยกระดับเกษตรกรแบบดั้งเดิมสู่เกษตรกรสมัยใหม่ นโยบาย “ประเทศไทย ๔.๐” จึงเป็นโมเดลที่ตอบโจทย์กับความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ

๒๐ ปี ผ่านการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นประเทศก้าวไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วภายใน ๒๐ ปี ข้างหน้า และเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไป (ทำเนียบรัฐบาล, ๒๕๖๐, ออนไลน์)

สภาวะการณ์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันและอนาคตมีความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยและนานาประเทศกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) หรือสังคมที่ประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๗ ของจำนวนประชากรทั้งหมด และประชากรโลกจะกลายเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในอีก ๓๕ ปีข้างหน้า โดยจะมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๔ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่ทุกประเทศต้องเผชิญ เพียงแต่ผลที่จะเกิดขึ้นอาจจะมี ความเร็วและความรุนแรงแตกต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัยเร็วกว่าประเทศกำลังพัฒนา ประเทศในแถบยุโรปส่วนใหญ่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงวัยแล้ว ตามมาด้วยประเทศในเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ รวมถึงไทยด้วย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๐, ออนไลน์)

สำหรับประเทศไทยกำลังเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จากสภาวะการณ์ดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ ทั้งเศรษฐกิจระดับมหภาคและเศรษฐกิจระดับจุลภาค ปัญหานี้ล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรที่เห็นได้อย่างชัดเจน จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นและประชากรวัยทำงานลดลง อันส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP : Gross Domestic Product) รายได้ต่อหัวของประชากร ภาวะการออมและการลงทุน ระบบงบประมาณ และระบบการคลังของรัฐบาล ภาวะการขาดแคลนแรงงาน ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน จึงต้องตระหนักถึงผลกระทบและต้องบูรณาการความร่วมมือกับการรับมือสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้จะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากกับสังคมผู้สูงอายุ

เศรษฐกิจฐานรากเป็นเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ในสังคมชนบท แต่ในปัจจุบันภาพความเป็นชุมชนที่สุขสงบเรียบง่ายพึ่งตนเองได้และพึ่งพากันเป็นภาพที่เลือนรางลงทุกขณะ เพราะคนในชนบทส่วนหนึ่งอพยพมารับจ้างหรือค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ในเขตตัวเมืองหรือใช้แรงงานอยู่ในย่านอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่แน่นอนและมีรายได้น้อย ไม่มั่นคงขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรังก่อเกิดปัญหาอื่นตามมา การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังและเป็นความพยายามของรัฐบาลในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่าเป็นการสร้าง “ความมั่นคง มั่งคั่ง ที่ยั่งยืน” ในระดับชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐, น. ๘) จากประเด็นดังกล่าวทำให้หลายหน่วยงานตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ที่มีวิสัยทัศน์ คือ สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มีทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องเร่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อไม่ให้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง โดยตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ในส่วนที่ ๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ สร้างความเป็นธรรมและการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙, ออนไลน์) รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจ สังคมและชุมชน จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการในหลายมาตรการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนผู้มีรายได้น้อยทั้งทางด้านลดต้นทุนการผลิต การให้ความรู้ การสร้างมูลค่าเพิ่ม การตลาด การช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต และการใช้แนวคิด "ประชารัฐ" มาเป็นตัวการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยกลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่ง "ประชารัฐ" คือการทำงานของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนร่วมมือกันช่วยกันแก้ปัญหา และคิดหาทางสร้างอนาคตให้ประเทศไทยผ่านโครงสร้างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งมั่นลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (จดหมายข่าวเพื่อประชาชน, ๒๕๕๙, น. ๑)

ประชารัฐเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีแนวคิดรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนเอกชนขับเคลื่อน หน่วยงานการศึกษาให้ความรู้ ประชาสังคมสร้างความเชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็ง และสุดท้ายประชาชนเป็นผู้ลงมือทำ โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้เสนอแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายสานพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและนำจุดเด่นของแต่ละภาคส่วนมาบูรณาการสานพลังให้เกิดคณะทำงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ในส่วนของภาคราชการ นำจุดเด่นในด้านคนที่มีการกระจายอยู่เต็มพื้นที่ มีองค์ความรู้และมั่งมีงบประมาณ ภาคเอกชนมีจุดเด่นคือ ความทันสมัย บริหารจัดการเก่ง มีทุนที่คล่องตัว ภาคประชาชนมีจุดเด่นคือ มีฝีมือ มีความสามารถผลิตสินค้า รักบ้านเกิด ภาควิชาการมีจุดเด่น คือ มีองค์ความรู้เทคโนโลยี การค้นคว้าวิจัยเพื่อต่อยอด ภาคประชาสังคมมีจุดเด่น คือ ทำงานเชิงลึก เกาะติด มีเครือข่ายมาก จากจุดเด่นของหลายภาคส่วนมารวมทำให้เกิดคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ : E3 ขึ้น มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหน้าทีมภาครัฐ มีกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) เป็นหัวหน้าทีมภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายหลัก คือ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขและมีรายได้เพิ่มขึ้น ภายใต้แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม (S.E.) ที่เน้นการพัฒนา ๓ กลุ่ม ได้แก่ การเกษตร การแปรรูป การท่องเที่ยว โดยชุมชนในกลุ่มของการเกษตร เป็นการสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน จากพืชผล ไร่ นา สวน ผลิตภัณฑ์ประมง ปศุสัตว์ ที่ผูกโยงกับอัตลักษณ์ คุณค่าในทางหนึ่งทางใด เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สายพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ รสชาติที่โดดเด่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย ปศุสัตว์หรือเลี้ยงด้วยระบบอินทรีย์ การดูแลเป็นพิเศษโดยใส่ใจต่อประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค รวมทั้งการดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สามารถผูกเรื่องเป็นตำนานเรื่องเล่าให้เห็นคุณค่าที่แตกต่างได้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์เกษตรจากระบบคุณภาพต่าง ๆ เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory guarantee system) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่พัฒนาขึ้นโดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM : International

Federation of Organic Agriculture Movements) มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP : Good Agriculture Practices) มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร (มาตรฐาน “Q”) เป็นต้น รวมถึงการสะสมชื่อเสียงของเกษตรกรในการดูแลผลิตภัณฑ์ของตนให้ดีพร้อมในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนของกลุ่มการแปรรูป (SMEs/OTOP) เป็นการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เกษตรทุกกลุ่ม (เกษตร ปศุสัตว์ ประมง) วัตถุดิบจากธรรมชาติอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากกระบวนการแปรรูป ผนวมอาหารหรือปรับปรุงรสชาติในแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป การผลิตงานฝีมือจากทักษะภูมิปัญญาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นข้าวของเครื่องใช้ประดับตกแต่ง เครื่องแต่งกาย ของฝาก ของที่ระลึก ซึ่งปรับเปลี่ยนจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตเพื่อบริโภค และเพื่อใช้ในครัวเรือน ในชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคจากภายนอกจนสามารถเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้มากขึ้น ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ ผลิตภัณฑ์ OTOP ผลิตภัณฑ์จากผู้ประกอบการ SMEs หลายรายได้เติบโตอย่างมากจากการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์ การจัดการทางการตลาดที่เหมาะสม และในกลุ่มของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ หรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนสร้างขึ้นเชื่อมโยงกับการสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นต้น โดยสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน คือ มีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยว มีบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว มีร้านอาหารหรือบริการตามสั่ง มีบริการที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่เหมาะสม เช่น จักรยานหรือเรือให้เช่า มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจ มีร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก รวมทั้งระบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น โปรแกรมนำเที่ยว ราคา สถานที่ติดต่อ การรักษาความปลอดภัย การรักษาพยาบาลพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปตามศักยภาพของชุมชนและควรมีความพร้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอยู่พอสมควร เพื่อให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาใช้บริการและจับจ่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐ น. ๘-๑๓)

การดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ มีการจัดตั้งบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ในปัจจุบันมีมากถึง ๗๖ กลุ่ม ที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ตัวอย่างของความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานของบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ที่ดำเนินงานภายใต้ประชารัฐ มีดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐, น. ๒๕-๒๖)

๑. วิสาหกิจชุมชนกาแฟสดแม่ต๋อน อำเภอต๋อยสะแกต๋อง จังหวัดเชียงใหม่ เข้าร่วมอบรมกับบริษัท ซีพี รีเทลลิงค์ จำกัด โดยการนำกาแฟเข้าร่วมทดสอบคั่วกาแฟโดยเครื่องมือทันสมัย ซึ่งผลการทดสอบอยู่ในระดับดีมาก โดยสามารถนำไปเป็นเรื่องราวในการสร้างแบรนด์เทพเสด็จได้ และบริษัท CP จะรับซื้อผลผลิตของปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ถือเป็นความสำเร็จสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจกาแฟสดแม่ต๋อน อันเป็นภารกิจหลักในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน และเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่เกิดขึ้นในชุมชน

๒. บริษัทประชารัฐรักสามัคคีบ้าน (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จังหวัดน่าน ได้ทำบันทึกความร่วมมือ (MOU : Memorandum of Understanding) กับ ปตท. ให้รับซื้อเมล็ดกาแฟดิบจากดอยสันเจริญ จำนวน ๗๐ ตัน ในราคา กิโลกรัมละ ๑๔๕ บาท เป็นมูลค่า ๑๐,๑๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเดิมราคาจำหน่ายปกติอยู่ที่ กิโลกรัมละ ๑๓๕ บาท เพื่อไปจำหน่ายในร้านคาเฟ่เอมซอน (Café Amazon)

๓. โครงการ Batik Design Week เกิดจากการรวมตัวของ ๕ จังหวัด ในกลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามัน และ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการจัดการเจรจาธุรกิจระหว่างชุมชน/กลุ่ม กับสมาคมโรงแรมไทย ภาคใต้และสมาคมโรงแรมป่าตอง จัดแสดงผลงานและมีการจำหน่ายเสื้อผ้าของใช้ ของประดับตกแต่ง จากผ้าบาติกของ ๒๗ ชุมชน จัด Workshop สำหรับชุมชน/กลุ่ม ผู้ผลิตผ้าบาติก โดยผู้เชี่ยวชาญในการ ให้ความรู้สำหรับผู้สนใจเข้าร่วมงาน โดยครูช่างจังหวัดต่าง ๆ ๑๐ จังหวัด ผลการจัดงาน Batik Design Week มียอดจำหน่ายภายในงานรวม ๑,๖๐๐,๐๐๐ บาท มียอดการสั่งซื้อล่วงหน้ารวม ๓๐๙,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๙๐๙,๐๐๐ บาท และมีเครือข่ายโรงแรมมาเจรจาการค้าและสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

๔. โครงการ “ผ้าขาวม้าท้องถิ่น หัตถศิลป์ไทย” โดยมีวัตถุประสงค์โครงการ คือ สร้างความรัก สามัคคีและความภาคภูมิใจในชุมชนผ่านการสร้างสรรค์ผลงานและการบอกเล่าประวัติความเป็นมา ของผ้าขาวม้า เป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของผ้าขาวม้าในเชิงศิลปวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ค้นหาอัตลักษณ์ของผ้าขาวม้าจากชุมชนต่าง ๆ และเสริมสร้างให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้าง การยอมรับอย่างเป็นทางการผ่านการจดลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป จากผ้าขาวม้าให้มีความหลากหลายและตรงต่อความต้องการของตลาดช่วยสร้างอาชีพและเสริมสร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชน

๕. โครงการสานพลังเพื่อบ้านเกิดเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นโดยบริษัท ประชาารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) จำกัด มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้นำการพัฒนาชุมชนรุ่นใหม่ในแต่ละจังหวัดซึ่งมี ประสบการณ์ มีความเป็นผู้นำและมีความสามารถในการแก้ปัญหา โครงการนี้จะผสมผสานการถ่ายทอด องค์ความรู้และการทำงานจริงในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างทักษะการบริหารธุรกิจชุมชนและการพัฒนาชุมชน แบบ Area Based ตลอดระยะเวลา ๒ ปี

ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันเป็นผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากโครงการต่าง ๆ จากการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ สอดรับกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ที่มีหลักการ สำคัญในการพัฒนานคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนพื้นฐานของการใช้ภูมิปัญญา และนวัตกรรม โดยการใช้กลไกประชารัฐในการขับเคลื่อน ทำให้ผู้สูงอายุซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นหรือ สังคมชนบท มีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองได้หลากหลายมากขึ้น มีรายได้เป็นของตนเองและลดการพึ่งพิงจากบุคคลในครอบครัว อันทำให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นกำลังหลัก ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยผู้สูงอายุ

จากการรายงานขององค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ว่าปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๖๔๓ (๒๐๐๑-๒๑๐๐) จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึง การมีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรรวมทั่วโลกและมีแนวโน้มว่าประชากรผู้สูงอายุเหล่านี้จะมีฐานะยากจน เป็นประเด็นท้าทาย ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น (Population Reference Bureau, ๒๐๑๐) สำหรับประเทศไทยในอนาคตอันใกล้ โครงสร้างของประชากรจะเปลี่ยนแปลง เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวรัฐบาลได้สนับสนุนและดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรม พัฒนาและขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงวัยอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องตามนโยบายและมาตรการรองรับสังคมสูงวัยของรัฐบาล โดยใช้ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตามแนวทางประชารัฐเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีเป็นหลักชัยของครอบครัวและสังคม รวมถึงการส่งเสริมให้ประชากรมีการเตรียมความพร้อมในมิติที่สำคัญต่อการพัฒนา คือ มิติด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เสนอแนวทางโดยการสนับสนุนงานวิชาการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจ้างงานผู้สูงอายุและโครงการนำร่องในสถานประกอบการ เพื่อสร้างโอกาสและขยายอายุการจ้างงานแรงงานสูงวัย ในการเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ส่งเสริมโอกาสการจ้างงานแก่ผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในกลุ่มนายจ้างในภาคเอกชน ให้ตระหนักถึงความรู้ความสามารถของแรงงานสูงวัย ระบบการเกษียณอายุที่ยืดหยุ่น รางวัลหรือสิ่งกระตุ้นที่สนับสนุนการกลับมาเข้ารับการฝึกอบรมทักษะใหม่ การเปิดโอกาสให้แรงงานผู้สูงอายุได้เพิ่มพูนทักษะของตนเอง ขยายภาคงานที่ผู้สูงอายุจะมีโอกาสหารายได้ ถึงแม้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรแต่ยังมีภาคการผลิตอื่น ๆ ที่มีศักยภาพ เช่น การค้า การผลิต การคมนาคม การสื่อสารและอุตสาหกรรมชุมชน เพิ่มโอกาสการหารายได้ให้ผู้สูงอายุเพื่อลดช่องว่างระหว่างแรงงาน (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, ๒๕๕๒, ออนไลน์)

ทั้งนี้ กุศล สุนทรธาดา (๒๕๕๔, ออนไลน์) ได้เสนอแนวทางที่ชัดเจน ในการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท ดังนี้

๑. สร้างความตระหนักในเรื่องความสำคัญของการทำงาน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความมั่นคงของชีวิต ลดการพึ่งพาและความเสี่ยงต่อความยากจน เพิ่มศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างคุณค่าให้กับตนเอง

๒. ส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่ม OTOP เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างรายได้ และกิจกรรมด้านสังคมให้มากขึ้น

๓. ถอดบทเรียนด้านการทำงานของผู้สูงอายุ/กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านการทำงาน

๔. สร้างศูนย์การเรียนรู้ด้านการทำงานของผู้สูงอายุในชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในชุมชน คนวัยอื่น นักเรียน บุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้การทำงานของผู้สูงอายุ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ

๕. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ ให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่

นอกจากนี้ กุศล สุนทรธาดา (๒๕๕๔, ออนไลน์) ยังได้เสนอรูปแบบการทำงานของผู้สูงอายุ ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑. การทำงานส่วนบุคคล เป็นการทำงานนอกระบบ ได้แก่ งานภาคเกษตรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบอาชีพอิสระ เช่น การค้าขาย ผลิตของกินของใช้ และเป็นงานที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม สามารถบริหารจัดการได้ง่าย

๒. การทำงานในลักษณะของการทำงานกลุ่ม มีลักษณะงานที่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนเวลาได้ เช่น งานจักรสาน หัตถกรรม ปั่นไหม ทอผ้า ตัดเย็บ เลี้ยงปลา ทำน้ำพริก นวด ปลูกพืชผักสมุนไพร มีกลุ่มอาชีพ เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ OTOP เป็นต้น

จากแนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านผู้สูงอายุดังกล่าว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ตระหนักถึงการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ บวกกับการสำรวจของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก พบว่ามีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ตามชนบท ร้อยละ ๖๕ พึ่งพิงรายได้จากสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) โดยดึงผู้สูงอายุเข้าร่วมโครงการ “Amazing Thai Host” ในพื้นที่พญาผลัดดินเดินทางท่องเที่ยวชุมชน มุ่งมั่นกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว “Amazing Thai Host” ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด โครงการดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในท้องถิ่น ที่มีประสบการณ์และยังมีไฟมีพลังในการทำงานได้มีอาชีพเสริม มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการสอดส่องดูแลสร้างความปลอดภัยตลอดไปจนถ่ายทอดความรู้ในภูมิปัญญาให้แก่นักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ พร้อมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในท้องที่ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย อันจะนำไปสู่การยกระดับรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มจังหวัด ทำให้ภาคการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดเติบโตและเกิดความยั่งยืน โครงการดังกล่าวยังเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายประชารัฐในกลุ่มของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ หรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนสร้างขึ้นที่เชื่อมโยงกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว มาใช้บริการและจับจ่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชนและทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากส่วนนี้ด้วย (ฐานเศรษฐกิจ, ๒๕๖๐, ออนไลน์) นอกจากนี้ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ให้ความสำคัญกับการจ้างงานในผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมาใช้ประยุกต์

กับพื้นที่พิเศษได้ร่วมมือกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาวิจัย การจ้างแรงงานในพื้นที่พิเศษในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อประเมินผลความสำเร็จ โดยมีแผนที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีส่วนช่วยเสริมแรงงานด้านท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษมากขึ้นในระดับ ร้อยละ ๕-๖ ของผู้สูงอายุทั้งหมด แต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนและความเหมาะสมของประเภทกิจกรรมด้วย (กรุงเทพฯธุรกิจ, ๒๕๖๑, ออนไลน์) ตลอดจนกระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ร่วมกับสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการจำนวน ๑๒ แห่ง ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และนโยบาย : การขยายอายุ การจ้างแรงงานผู้สูงอายุในสถานประกอบการ เพื่อเป็นต้นแบบในการขยายผลไปสู่สถานประกอบการอื่น ๆ ทั้งนี้ มีองค์ภาคีให้การสนับสนุนร่วมเป็นสักขีพยาน ได้แก่ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เนื่องจาก ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับแนวโน้มการขาดแคลน ของแรงงานในอนาคต การขยายอายุการจ้างงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะแรงงานสูงวัยที่มีศักยภาพ และมีประสบการณ์ถือเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย และเป็นการสร้างการรับรู้ของสังคม ประชาชน และพัฒนาระบบต่าง ๆ ที่จะสามารถรองรับสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างโอกาส และขยายการจ้างงานแรงงานสูงวัยในสถานประกอบการเป็นแนวทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาได้ ที่สำคัญ การจ้างงานเป็นการสร้างรายได้ให้กับแรงงานสูงวัย ช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ลดภาระ การพึ่งพิงครอบครัวและสังคมได้ ขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้ประชากรที่ใกล้เข้าสู่วัยสูงอายุ มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและเป็นพลัง ของสังคมได้ยาวนานที่สุด โดยจะมีการนำร่องสถานประกอบการ ๑๒ แห่ง เพื่อขยายผลไปสู่ สถานประกอบการอื่น ๆ โดยยึดระบบการเกษียณอายุของภาคเอกชนจากปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี เป็นอายุ ๖๐ ปี รวมไปถึงมีสวัสดิการรองรับที่เพียงพอ สำหรับ ๑๒ บริษัทนำร่องที่ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลง ได้แก่ บริษัท โฮมโปรดักส์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยโตชิบาอุตสาหกรรม จำกัด บริษัท ฝิ่งน้อยเบเกอรี่ จำกัด บริษัท ไทย วี.พี. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยรุ่งพาร์ทเนอร์ส กรุ๊ป จำกัด บริษัท สยามเดินโซ่ แมนูแฟคเจอร์ จำกัด บริษัท ฮีโน่มอเตอร์ แมนูแฟคเจอร์ (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท ชัยบูรณ์ บราเดอร์ส จำกัด บริษัท เอส เมดิคอล เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด (โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์) บริษัท อุตสาหกรรมโคราช จำกัด บริษัท โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า จำกัด (มหาชน) และบริษัท อีซูเชอริจ โมเตอร์ส จำกัด (คมชัดลึก, ๒๕๕๙, ออนไลน์)

ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีความห่วงใยผู้สูงอายุ ด้วยนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำ ของสังคม และการสร้างโอกาส การเข้าถึงบริการของรัฐ โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ จึงได้เตรียมแผนรองรับสังคมผู้สูงอายุทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งรัฐบาลได้มอบหมายกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) ดำเนินงานด้านการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนสร้างความตระหนักให้สังคมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะภูมิปัญญา และคลังความรู้ของสังคม

ในการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ นำนวัตกรรมและภูมิปัญญาไปเผยแพร่ในสังคมต่อไป นอกจากนี้ มีการลงนามความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการนำนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมุ่งเน้นนวัตกรรมที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ คลังปัญญาผู้สูงอายุ เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น (ทำเนียบรัฐบาล, ๒๕๖๑, ออนไลน์)

การให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เป็นแนวคิดการมองผู้สูงอายุ ในฐานะพลังของสังคม เพื่อพัฒนาประเทศ มุ่งใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้สูงอายุตามความพร้อม ทั้งจากการทำงาน ทำกิจกรรม และมีส่วนร่วมในสังคม จะช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและมีสุขภาพที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันการช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐ เป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนเป็นกำลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาประเทศ นอกจากการผลักดันจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ความสำคัญของคุณภาพของ ผู้สูงอายุในด้านเศรษฐกิจที่นอกเหนือจากการสร้างรายได้ด้วยตนเอง การรับรู้ว่าคุณเองมีชีวิตรอบอย่างอิสระ มีความปลอดภัย มีความมั่นคงในชีวิต อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีแหล่งบริการด้านสุขภาพ มีกิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่น ได้รับการยอมรับจากสังคม เห็นคุณค่าของตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดได้ว่าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นพื้นฐานเพื่อสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศในอนาคตต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

จะเห็นได้ว่าทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ดำเนินการเพื่อเตรียมรับมือกับเศรษฐกิจที่จะเปลี่ยนไป เมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงเป็นกลไกสำคัญ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพราะแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีผู้สูงอายุมากขึ้น ย่อมส่งผลทำให้ปัจจัยการผลิตทางด้านแรงงานลดลง รัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายทาง ด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นเพื่อดูแลและปฐมพยาบาลผู้สูงอายุมากขึ้น หากไม่มีการเตรียม ความพร้อมการจัดสรรทรัพยากรแรงงานจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้รายได้ประชาชาติลดลงได้ ดังนั้น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ควรจะร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชนและประเทศ โดยเฉพาะการร่วมกันกระตุ้น เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีการเตรียมวางแผนการออม การร่วมมือกัน ในชุมชน การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัวทางด้านสังคมและ จิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการออมเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อถึง วัยผู้สูงอายุ ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็ถือเป็นการพัฒนา ทั้งผู้สูงอายุและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนไปพร้อมกันอันส่งผลไปถึงเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้จะเป็น การเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีงานทำ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ในภูมิปัญญาให้แก่พนักงานท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ ทำให้ คนรอบข้างหรือแม้แต่ผู้สูงอายุเองเห็นคุณค่าของตัวเอง อีกทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ตามนโยบายประชารัฐที่ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญมีเป้าหมายลดภาระหนี้สินในชุมชน ลดช่องว่างระหว่าง คนรวยและคนจน สร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชนด้วยชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรม และเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลและข้อสรุปดังกล่าว จึงขอนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากสำหรับประเทศไทย ดังนี้

๑. ผลกระทบจากภาวะการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ทำให้ขนาดของวัยแรงงานลดลง ภาวะเศรษฐกิจก็เปลี่ยนไป ควรเร่งจัดทำนโยบายแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นทางการ และส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการดูแลระยะยาว ทั้งเรื่องของอาชีพ เรื่องสุขภาพ และการสร้างหลักประกันด้านรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง

๒. ควรเตรียมความพร้อมให้คนไทยเข้าสู่ผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า โดยเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะและอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการทำงานของผู้สูงอายุ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เพื่อสร้างความตระหนักถึงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและผลกระทบในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สังคมเกิดความพร้อมในทุกมิติทั้งผู้ประกอบการ ตัวบุคคล/แรงงาน ครอบครัวและสถาบันต่าง ๆ

๓. ควรมีมาตรการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรสูงวัย โดยการทำให้ระบบการจ้างงานมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น จุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานและการสร้างโอกาสให้กับผู้สูงอายุกลุ่มที่ต้องการมีงานทำเพื่อเป็นรายได้ในการเลี้ยงชีพ เช่น การจ้างงานภาคราชการและภาคเอกชน ควรมีการขยายเขตแดนการเกษียณอายุให้มีความครอบคลุมบุคคลหลายกลุ่มมากขึ้นโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ใช้มาตรการทางภาษีหรือการให้เงินอุดหนุนเพื่อจูงใจในการจ้างงาน และกระตุ้นให้มีการฝึกอบรมพัฒนาทักษะแรงงานแก่ผู้สูงอายุ

๔. ใช้หลักการ “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พัฒนาคนเป็นทุนมนุษย์ก่อนวัยเกษียณอายุ และจัดโครงการส่งเสริม/สร้างรายได้ การมีงานทำสำหรับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่องในรูปแบบกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพของตนเองตามความสามารถและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพที่ตนเองถนัดให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๖๐). **แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐ**
ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (องค์การมหาชน). (๒๕๕๙). **คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา**
“ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (๒๕๕๗). **การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๗**.
กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

วิทยานิพนธ์

- โปรดปราน เพชรสด. (๒๕๕๘). **แนวโน้มการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ**
ชุมชนบ้านจำรุง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, บัณฑิตวิทยาลัย, บริหารธุรกิจ.

วารสารและจดหมายข่าว

- กรมประชาสัมพันธ์. (พฤษภาคม ๒๕๕๙). **สานพลังประชารัฐ จดหมายข่าวรัฐบาล**.
ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น, และ สมภูมิ แสงกุล. (๒๕๕๕). **การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและ**
ความท้าทายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย. **วารสารนักบริหาร**, ๓๒(๓).

แหล่งข้อมูลออนไลน์ภาษาไทย

- กระทรวงแรงงาน. (๒๕๕๙). **ก.แรงงาน ตั้งเป้าดึงแรงงานผู้สูงอายุคุณภาพ ๒,๐๐๐ คน**
เข้าระบบลดปัญหาขาดแคลน. สืบค้น ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
จาก <http://www.mol.go.th/content/53102/1473245113>
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (๒๕๕๙). **Thailand ๔.๐ โมเดลขับเคลื่อน**
ประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน. สืบค้น ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
จาก <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>

กุศล สุนทรธาดา. (๒๕๕๔). **โครงการศึกษาเพื่อหารูปแบบการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ
ในพื้นที่ชนบท.** สืบค้น ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก http://www.mol.go.th/sites/default/files/downloads/pdf/1.okhrngkaarsueksaaphuueihaaruupaebbkaarsngserimkaarmiingaanthamaekphuusuungaayuaiphuuenthii chnbth_rs.dr_.kustl_sunthrthaadaa.pdf

ข่าวกระทรวงการคลัง. (๒๕๖๐). **รายงานประมาณการเศรษฐกิจไทยปี ๒๕๖๐ และ ๒๕๖๑.**
สืบค้น ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก https://www.mof.go.th/home/Press_release/News2017/122.pdf

ข่าวกรุงเทพธุรกิจ. (๒๕๖๑). **อพท. ชูจ้างงาน'สูงวัย'หนุนท่องเที่ยวชุมชน.**
สืบค้น ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/791823>

ข่าวคมชัดลึก. (๒๕๕๙). **รับมือสังคมผู้สูงอายุขยายอายุจ้างแรงงานเป็น ๖๐ ปี.**

สืบค้น ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ จาก <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/241313>

ข่าวฐานเศรษฐกิจ. (๒๕๖๐). **ดึงผู้สูงอายุเข้าร่วม Amazing Thai Host หนุนท่องเที่ยวชุมชน.**

สืบค้น ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ จาก <http://www.thansettakij.com/content/208916>

ข่าวทำเนียบรัฐบาล. (๒๕๖๑). **พม. จัดงานโชว์นวัตกรรมผู้สูงอายุไทยเพื่อยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิต
สู่ไทยแลนด์ ๔.๐.** สืบค้น ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/9756>

ข่าวทำเนียบรัฐบาล. (๒๕๖๑). **นายกรัฐมนตรีระบุไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นนโยบายวางรากฐานการพัฒนา
ประเทศในระยะยาวและเป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง
และยั่งยืน.** สืบค้น ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก <http://www.thaigov.go.th/news/ocntents/details/3545>

ธนภรณ์ จิตตินันทน์, และ ณิชนางค์ กุลนาถศิริ. (๒๕๖๐). **ถอดบทเรียนนโยบายรับมือสังคมสูงวัย
จากต่างประเทศ.** สืบค้น ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_21Jun2017.pdf

เนาวรัตน์ ชุมยวง. (๒๕๕๕). **สร้างอาชีพสูงวัย เพิ่มคุณค่า (ชีวิต) ยามชรา.**

สืบค้น ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ จาก <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/120727>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (๒๕๕๘). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๖.**

สืบค้น ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ จาก <http://thaigri.org/?p=36172>

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง. (๒๕๕๑). **โครงการส่งเสริมศักยภาพ**

การใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ. สืบค้น ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก www.olderlampang.go.th/worksocity/report_6/2550-2551/idea_older51.PDF

สำนักข่าวไทย. (๒๕๖๐). **อบรมไค้ผู้สูงวัย ปั่นสามล้อเที่ยวรอบเมืองโคราช.**

สืบค้น ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ จาก <http://www.tnews.co.th/contents/374488>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๐). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ**

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔. สืบค้น ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ. (๒๕๕๒). **แรงงานสูงอายุมีผลกระทบต่อผลิตภาพ**

การผลิตและการพัฒนาของประเทศไทย. สืบค้น ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก [http://www.ilo.org/asia/media-centre/news/WCMS_104834/lang--](http://www.ilo.org/asia/media-centre/news/WCMS_104834/lang--en/index.htm)

[en/index.htm](http://www.ilo.org/asia/media-centre/news/WCMS_104834/lang--en/index.htm)

หลักทรัพย์จัดการกองทุนกสิกรไทย. (๒๕๖๐). **แนวโน้มเศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยและภาวะการณ์ลงทุน**

ในปี ๒๕๖๑. สืบค้น ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จาก <http://www.kasikornasset.com/TH/MarketUpdate/Pages/20171221.as>

แหล่งข้อมูลออนไลน์ภาษาอังกฤษ

Population Reference Bureau. (2010). **PRB 2010 World Population Data Sheet.**

Retrieved 16 February 2018 จาก www.prb.org/pdf10/10wpds_eng.pdf

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักกรรมการ ๑ กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๖๙๖

ที่

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอส่งเอกสารวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑ (ผ่าน ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ)

ตามที่ ข้าพเจ้า นายธีรพงศ์ ทองคำแก้ว กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ สำนักกรรมการ ๑ ได้รับมอบหมายให้จัดทำเอกสารวิชาการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการ ตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาสำนักกรรมการ ๑, ๒, ๓ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ นั้น

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้จัดทำเอกสารวิชาการเรื่อง “การพัฒนาผู้สูงอายุสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” เรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งเอกสารดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นายธีรพงศ์ ทองคำแก้ว)

นิติกรชำนาญการ

(นางสาววราภรณ์ สุขประเสริฐ)

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ

เห็นชอบ / เผยแพร่ Intranet ๓๖๒

(นางอารยพร จอมพลาผล)

ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑

๒๗ ก.พ.๖๑